

LA TRADICIÓ DES DE LA CONTEMPORANEÏTAT: UNA APROXIMACIÓ A JOAN VALLS I LA POESIA DE CERTAMEN DURANT LA POSTGUERRA.

Manel Garcia Grau

S VOL PRESENTAR ACÍ UN TIPUS DE CREACIÓ poètica que contrasta amb la producció de més qualitat del corpus general del poeta Joan Valls Jordà, contrast que no és degut tan sols als temes -tot i que també- sinó més aviat a la concepció que els poetes tenen a l'hora de la realització dels seus textos poètics motivats per la seua presentació a un premi literari amb unes línies temàtiques

encorsetades i ben definides com és, en aquest cas, el dels Jocs Florals i durant la postguerra d'Espanya. En altres paraules, l'«especialització» funcional que atorga cada autor al llenguatge emprat en la seua creació "circumstancial", com ara la vessant de la poesia de certamen jocflorallesc, i en el seu treball damunt de l'estructura textual (amb l'ús ben delimitat de l'extensió, parts, estructures argumentals...). I ho fem a través d'un fet socioliterari que en el seu moment li serví al poeta alcoià -i a quasi tots els poetes més importants de la seua generació, cal dir- per tenir cert ressó social i certa consideració en l'esquifit panorama literari en català de postguerra: el 1957 i el 1970 guanyà el Premi Flor Natural dins del "Certamen Literario" de Castelló, convocat amb motiu de les festes de la Magdalena d'aquells anys, tal com es venia fent -i es fa encara com un vell anacronisme en actiu- des de la convocatòria de 1945. Sense anar més lluny: entre els escriptors que guanyarien aquest mateix premi es troben figures poètiques ben remarcables de les nostres lletres contemporànies com Carles Salvador (qui el guanyaria el 1955), Francesc Almela i Vives (el 1952), Bernat Artola (el 1947 i 1950), Xavier Casp (el 1951), Enric Duran i Tortajada (el 1953), Jaume Bru i Vidal (el 1958), Vicent Andrés Estellés (el 1962), Rafael Caria

(el 1987), Vicent Fausto (el 1982 i 1988) o més joves com Miquel López Crespí (el 1985), Antoni Albalat (el 1992 i 1994), Juan M. Calles (el 1995) i Iban León Llop (el 1996 i 1997), per esmentar alguns casos d'excel·lents poetes que han conreat en alguna ocasió aquest vessant. No esmentarem els pocs casos de poetes que escriviren en una autoanomenada "llengua valenciana", amb uns textos bastits a partir de les normes secessionistes de Lo Rat Penat a finals dels anys setanta i principis dels vuitanta, com ara el cas d'Anfós Ramón García (1977). D'altres poetes, més secundaris si es vol, que han trobat en aquest tipus de composició poètica un recer per a la seua producció, de la mateixa manera com obtingueren cert ressó instantani i puntual, encara que la seua producció global no ha ultrapassat certs límits estilístics d'una gran qualitat com en els exemples anteriors: ens referim a poetes com ara Salvador Roda, Leopoldo Peñarroja, Barnardino Rubert i Candau, Miquel Peris i Segarra, Manuel Rozalén o Vicent Pau Serra.

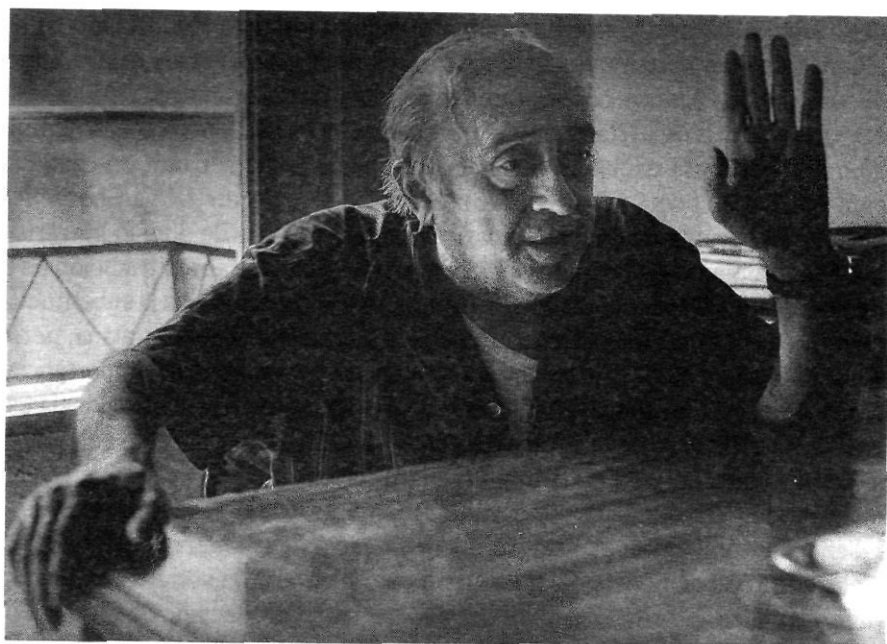
El cas sorpresiu, però, és que Joan Valls guanyà el Certamen el 1957 amb un excel·lent text poètic en català titulat *Càntic dels tres dons* i el 1970, simptomàticament, amb un recull de deu sonets perfectes en castellà, titulat *Diez sonetos de amor*. I això ocorria quan Valls ja havia esdevingut una de les veus més altes de la poesia valenciana de postguerra. Si més no, cal encabir aquest fet dins de les circumstàncies sociopolítiques dels temps de la dictadura franquista.

Per això, és aquest un grup de poemes considerats isolats, no incorporats -excepte algun cas aïllat, com el de Joan Valls, qui sí que els recopilà, com es veu després- dins de cap idea genèrica d'un llibre, de concepció diferenciada, d'actitud (per part del poeta) diferent (motivat per la consecució d'un premi, un ressó popular i un prestigi), d'una visió de poeta «professionalment» dedicat al bastiment d'uns poemes llargs, d'estrofa tipificada, de versificació acurada, rimada i amb versos d'art major (quasibé sempre molt aproximats a l'aleixandrí), és a dir, un tipus de textos que presenten de manera essencial una sèrie de referències arxitektuals o metatextuals prou diferencials.

La tradició de la realització dels «Jocs Florals» (d'ara endavant JF) era -i és, ja que alguns encara segueixen actius a Castelló, Nules, Benicarló o València, aquests darrers amb "llengua valenciana" secessionista i patrocinats per Lo Rat Penat, per exemple- una tradició que arrenca de ben lluny. Veritable corretja de transmissió de la poesia des de la seua constitució al segle XIX fins al'actualitat, els JF van fer possible la consolidació d'una Renaixença com a veritable moviment literari vertebrador de les nostres lletres (i que al País Valencià, recordem, s'amplia fins les tres primeres dècades del segle XX (SIMBOR, 1988). El certamen literari dels «Jocs Florals de Barcelona», així, fou instituït a la capital del Principat el 1859 i significà la

creació d'una certa infraestructura pública capaç de popularitzar la literatura culta i aconseguir un major prestigi social. D'altra banda, aquestos JF no són sinó la restauració de l'antic «Consistori de la Gaia Ciència» instituït pel Rei Joan I el 1393, i que són revitalitzats novament en la segona meitat del XIX amb la finalitat d'esperonar els escriptors del moment en el redreçament de la nostra llengua literària, prestigi manllevat -per multiplicitat de factors sociopolítics, culturals i literaris- durant l'etapa que durà l'anomenada «Decadència». Els principals impulsors d'aquelles festes literàries de caràcter medievalitzant foren Víctor Balaguer, Constantí Llopart, Rubió i Ors i Milà i Fontanals, i els concursants hi podien participar sota els lemes tradicionals de «Pàtria, Fe i Amor», corresponents als tres premis ordinaris. A València, els «Jocs Florals de lo Rat Penat» foren instituïts el 1879, però ja nasqueren amb una premissa excloent: la seua participació podia ser tant en castellà com en català (JORBA I JORBA, 1986). A final del segle els JF van perdre, però, el seu protagonisme per l'aparició d'altres mitjans de difusió literària, per l'anacronisme que suposava la imposició dels seus temes tradicionals i encorsetadors i l'aparició del Modernisme. Aquest fet comportà la substitució dels JF com a única infraestructura pública culta de la poesia catalana, però només al Principat. Al País Valencià, en canvi, la seua celebració i importància com a mitjà transmissor -i enaltidor- del vessant culte de la nostra poesia es veié ampliat fins la fi de la dècada dels anys vint. Els JF se seguiren celebrant a València successivament i ininterrompuda, a pesar de l'anacronisme de què es feu palesa denúncia per part dels membres de «la generació de 1909» i d'altres intel·lectuals posteriors. La finalització de la Guerra Civil el dia 1 d'abril de 1939 comportà obligadament, com hem vist, la voluntat explícita, per part de les autoritats franquistes, de l'inici de la persecució de la llengua, la censura en molts nivells i el servilisme d'algunes institucions a favor del nou govern. Tal com en fa esment Ferran Carbó (1991):

En els primers moments de la postguerra només havia quedat, de les entitats valencianistes, Lo Rat Penat, que a la fi de 1939 rebia autorització oficial per continuar la seua existència, això sí, dirigida per autoritats dretanes caracteritzades per la seua incondicionalitat al nou règim. Tres mesos després d'acabada la guerra, el 3 de juliol de 1939, l'entitat convocava els «LVI Juegos Florales de Valencia». Josep Monmeneu fou el guanyador amb un cant al conqueridor Franco, cosa que palesa el lligam que hi hagué entre ratpenarisme i franquisme durant aquells anys en què es consentiren aquestes manifestacions folklòriques i servils. Els guanyadors en els anys següents, entre 1940 i 1949, foren Calatayud Bayà, Pasqual Asins, Prudencio Mateu, Ricardo Valero, Enric Duran, Salvador Cerveró, Ramon Cabrelles, una altra vegada Enric Duran, Salvador Roda i Bernat Artola.

Una de les darreres imatges de Joan Valls

A València, així, «Lo Rat Penat» havia adoptat una actitud ultraconservadora i defensava una literatura folklòrica i populista, combatuda per l'altra vessant ideològica defensora del país i la llengua i encapçalada per Carles Salvador (qui s'incorporà el 1948 com a President de la secció de Literatura i Filologia) i joves gramàtics com, per exemple, Josep Giner, Enric Valor i Francesc Ferrer Pastor. I fou precisament en aquests grup on,

aparegueren una consciència i una voluntat ben definida sobre la necessitat de la normalitat de l'idioma i el seu conreu literari. Tots heretaven l'acceptació de la normativa lingüística de 1932 que ni el tall de la guerra ni la desfeta havien interromput. El 1951 es fundaren els cursos de «Lo Rat Penat», sota la tutela de Carles Salvador, Enric Soler, Enric Valor i Josep Giner. (CARBÓ, 1991)

A Castelló de la Plana, en canvi, caldrà arribar -des dels inicis de la Guerra d'Espanya- a l'any 1945 per trobar una nova convocatòria del «Certamen Literario», emmarcada com a esdeveniment cultural dins de les renovades -sota les directrius ideològiques i folkloritzants del franquisme- «Festes de la Magdalena», «Certamen» titulat amb aquell paràgraf, encara que el premi no era sinó el dels JF tradicionals sota un canemàs exterior (a voltes) no massa diferent. Aquest primer acte el guanyà Manuel González Hoyos, director del periòdic «El Diario Montañés» de Santander. La llengua emprada no podia ser més que el castellà, per la qual cosa un poema de Bernat Artola, *La Balada del cor distret*, fou vetat pel fet d'estar escrit en català. Davant del revol que suscità aquest fet -i degut que Artola era un home de considerable prestigi literari i cultural a la ciutat- l'any següent la convocatòria, l'any 1946, ja permetia que els poemes «podian ser presentados en castellano o valenciano». Aquell mateix any, el propi Artola guantava els «Jocs Florals» de València, notícia que la premsa agafava amb grans titulars dient que «este premio Castellón lo hace suyo». L'any 1947, així, Artola guanya el «Certamen Literario» amb *La Balada del cor distret*, el poema que dos anys abans li havia estat vetat. El 31 de juliol de 1949, Artola tornava a guanyar la «Flor Natural» a València amb el poema titolat *L'estel*. A partir d'aquest inici d'Artola, farem un recorregut panoràmic dels poetes i poemes guanyadors, per tal d'exemplificar-ne els trets essencials de la temàtica, estructura, estilística i llenguatge utilitzats en la seua creació.

Els «Jocs Florals» a Castelló de la Plana: el «Certamen»

Així, per tal d'oferir una visió ampla i significativa -que no total- presentem

tot seguit un llistat il·lustratiu d'alguns dels poetes guanyadors de la «Flor Natural» d'aquell «Certamen» amb un poema en “lengua vernàcula”, gentilici atorgat a la nostra llengua històrica a partir del moment en què a aquest premi es va poder participar no sols amb la (única) llengua oficial sinó també en “l'altra” no oficial, a partir de 1946. Com a casos exemplificadors esmentarem, al costat de Joan Valls, els següents autors i el títol de les obres guanyadores sols en català:

1) 16 de Març de 1947, Bernat Artola amb *Balada del cor distret*, el qual el tornaria a guanyar el 19 de març de 1950, amb el poema *La nit de la rosa*;

2) 4 de març de 1951, el guanyador fou Xavier Casp Verger, amb el poema amorós titulat *Del meu goig*;

3) 23 de març de 1952, Francesc Almela Vives, amb el poema *Llegenda*;

4) 15 de març de 1953, Enric Duran i Tortajada, amb un poema adscrit al “paisatgisme sentimental” titulat *Les oronelles*;

5) El 23 de març de 1954 el guanyador fou el poeta jocfloralesc de València, Salvador Roda Soriano, qui havia guanyat els JF de València el 1948, amb un extens poema que duia un títol de tema ben castellonenc *Al cor del Maestrat*.

6) El 15 de Març de 1955, guanyà Carles Salvador, amb un poema entitolat *Dins l'aire net*, molt extens i de clares ressonàncies simbolistes;

7) El 25 de març de 1957 el guanyà Joan Valls i Jordà, amb un llarg i excel·lent poema, dins de les directrius del gènere, titulat *Càntic dels tres dons*, presentat sota el lema “Dolç aprenentatge”, amb tres poemes units temàticament però diferents quant al tractament estilístic i titulats, successivament, “Do del paisatge”, “Do de la pau” i “Do de l'amor”. Valls el tornaria a guanyar, en castellà, però, el 8 de març de 1970 amb un recull de sonets molt ben treballats titulat *Diez sonetos de amor*;

8) El 31 de març de 1958 el guanyador fou Jaume Bru i Vidal, recent Premi de les Lletres Valencianes (2000) i recentment traspassat (12 de novembre del mateix any), amb tres poemes reunits sota el títol *Triptic d'un cor enamorat*, de temàtica amorosa i paisatgisticosentimental;

9) El 15 de Març de 1960 el poeta guanyador fou el poeta de la Vall d'Uixó Leopoldo Peñarroja Centelles (1908-1988), amb un llarguíssim poema titulat *De la mar i la vida*, qui tornaria a guanyar-lo el 24 de març de 1963 amb el poema *Marina*;

10) L'1 d'abril de 1962 l'obtingué Vicent Andrés Estellés amb *Mural de Castelló*, inclòs després al *Mural del País Valencià* (Pérez Montaner, 1997). Fou el primer dels poemes d'aquest magnàtic llibre que es publicà en format separat. El primer publicat en format llibre il·lustrat, fou el 1976, el *Cant de Morella*.

11) El 20 de març de 1966 el guanyador fou Miquel Peris i Segarra, amb

la composició poètica titulada *Dissabte de maig*, autor que el tornaria a guanyar el 15 de Març de 1968, amb un poema de temàtica paisatgística i costumistapairalista que duia com a títol *Triptic de Primavera*, el 21 de març de 1971, amb el text *Preludi primaveral* (inclòs dins del llibre *Poemes*, una petita antologia recopilatòria de tots els llibres anteriors- prou extens, segons els cànons jocfloralescs, titolat «Preludi primaveral»), i el 28 de març de 1976, amb el llibre -apareixia aquest canvi de format per primera vegada, i sota l'enunciat en la coberta de I Premio «Ciudad de Castellón»- titulat *Trobes d'amor i de mort*;

12) L'11 de Març de 1969 guanyà la Flor Natural el metge castellonenc Manuel Rozalén Sales, amb un poema breu titulat *Amor, Amor*, ple de resonàncies amoroses, paisatgístiques i sentimentals;

13) El 17 de març de 1985 el guanyà el mallorquí Miquel López Crespí amb la composició titulada *Esqueixos*;

14) El 27 de març de 1987 el guardonat seria el poeta, resident a L'Alguer (Sardenya), Rafael Caria, amb el recull titulat *Els asfòdels*, al qual la compositora castellanenca i Premi al Mèrit Cultural de la Generalitat Valenciana 1998 Matilde Salvador posaria música uns anys més tard;

15) El 26 de Març de 1992 el guanyador fou el poeta Antoni Albalat Salanova, amb un poema titolat *Caminàs del desig*, qui el tornaria a guanyar el 1994 amb el poema *La balada del navegant*.

A banda d'aquests casos d'autors amb una obra reconeguda a nivell de crítica, en tenim d'altres poetes valencians –a banda, evidentment, de les respectives convocatòries (la gran majoria) guanyades per poemes escrits en castellà– que si bé no guanyaren el «Certamen» castellanenc sí que reberen el guardó –o algun accèssit– en d'altres premis jocfloralescs. Són els casos de l'accèssit aconseguit per Enric Soler i Godes a València el 1949 (premi que aconseguí Bernat Artola), el tercer accèssit del capellà vila-realenc (i mestre de Joan Fuster a les escoles Pies de Sueca) Bernardino Rubert i Candau als JF de Castelló (16-març-1969) amb el poema (llarguíssim, recarregat i de poca qualitat estilística) titulat *Triptic de noces, amors i esperances* i el del cas, paradoxal i remarcable, de la poetessa ondenca Anna Rebeca Mezquita, qui en 1950 obtingué un accèssit als JF de València amb el seu poema *Llum* (amb la circumstància amarga que, a l'obrir la plica el jurat, en veure que era una dona, li'l retirà i li atorgà l'esmentat accèssit, succés rebut amb indignació pel mateix Artola) i el 1965 guanyaria els «Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili. CVIII de llur restauració», celebrat (en un trajecte itinerant, degut a les circumstàncies polítiques i culturals esdevingudes després del 39, que els dugué, entre altres llocs, per Perpinyà (1950), Nova York (1951), Marsella (1966), etc.) a la ciutat veneçolana de

Caracas amb un poema titolat *Íntim*, a més d'aconseguir diverses «Flors Naturals» dels JF de València en les convocatòries de 1953 (amb el poema *Ratxa*, de temàtica amorosa) i el 1954 (amb el poema *Amor, i sempre amor*, de temàtica també amorosa i compost per 217 versos d'art menor).

Tot aquest corpus panoràmic de poemes jocfloralescs -tant els de Joan Valls com els de la resta, certament- es troben caracteritzats, essencialment, per una sèrie de trets comuns i directrius temàtiques, factors socioculturals i esterotips estilístics ben semblants, com ara:

a) estar escrits amb una temàtica encorsetada i ben delimitada i que bé donada per la triple gradació estilística emmarcada sota els paràgrafs «Pàtria, Fe i Amor»;

b) basar-se en els referents de la cultura popular tradicional o dels models de la Renaixença de la literatura catalana del segle XIX;

c) ésser escrits per a agradar a un públic lector model conegut: per una banda, els membres d'un jurat que té en compte tics, temàtiques...i, per l'altra, el públic assistent a les cerimònies dels JF, el lector-estudiós de literatura o lector assidu de premsa;

d) presentar de forma al·lusiva -i amb poc grau d'ironia- els referents socioculturals cultes sotmesos a continus clixés al llarg del temps;

e) estar basats majoritàriament en el registre oral-escrit castellanenc o valencià septentrional de la llengua catalana i en els registres diastràtics castellanencs (llenguatge oral, frases fetes, paremiologia...).

La dedicació, així, a la poesia jocfloralesca per part del poetes valencians de postguerra esmentats abans -i després- fou prou abundant. I emmarquen la producció poètica de més "prestigi" i més "consideració" social puntual en un temps de penúries, dèficits i proscripcions de la llengua en els usos formals i oficials. A més, són l'embolcall coetani -i no n'hi hagué d'altre, malauradament, fins a l'arribada dels anys 60 si exceptuem les editorials com Torre o Sicània, dels anys quaranta i cinquanta- que acompanyà la producció poètica dels poetes valencians dedicada a aquest -buscat, preuat i desitjat- subgènere poètic. No hi ha, però, per part d'ells cap mena d'intent de renovació del món jocfloralesc, perquè segueixen utilitzant els mateixos esquemes, temes, tics...que molta de la producció jocfloralesca dins l'àmbit més genèric de la llengua catalana. La seua classificació, doncs, presenta molt poca originalitat temàtica, estructural i estilística.

A tall d'anàlisi del llenguatge específic utilitzat per part del poetes en les seues composicions poètiques passem tot seguit a transcriure alguns fragments dels poemes guanyadors, excepte els poemes de Bernat Artola (MESEGUER, 1984 i 1996), el de Carles Salvador (SIMBOR, 1983) i els d'Anna Rebeca Mezquita (GARCIA GRAU, 1994).

Veiem, si més no, alguns exemples d'aquest tipus de poètiques, per veure com, efectivament, tant la temàtica com el treball estilístic i imatgístic i la pragmàtica (dirigit a un públic molt modalitzat, en un context folkloritzant, etc.) responen als cànons sistematitzats i a alguns tòpics ben fixats:

1.) El poema del poeta de València Salvador Roda Soriano, el qual fou un dels poetes participants en la IV i V Taules de Poesia celebrades a València (Cercle de Belles Arts, 15 de maig de 1951, amb un poema titolat «Via Crucis») i a Castelló de la Plana (locals culturals de la Caixa d'Estalvis, 20 de març de 1954), respectivament, al costat de poetes com Vicent Andrés Estellés, Joan Fuster, Joan Valls, Matilde Llòria, Carles Salvador, Sofia Salvador, Bernat Artola, Maria Beneyto...i Miquel Peris Segarra (amb aquest darrer tan sols a la «V Taula», celebrada a Castelló). Al mateix temps, podem trobar alguns poemes esparsos de Soriano Roda en alguna revista literària de tendència conservadora com l'«Almanaque» de *Las Provincias* i l'emblemàtica revista semiliterària i semifallera *Pensat i fet*, amb poemes que denotaven una predilecció per una temàtica inspirada en la terra i el paisatge. La composició guanyadora del «Certamen Literario» del 1954 -el mateix any i els mateixos dies que la celebració de la «V Taula», és a dir, mentre els castellonencs el podien veure a la mostra el jurat d'aquell any elegia el seu llarg poema com a guanyador del «Certamen»- estigué presentada sota el lema -ben castellonenc i simptomàtic, per altra part- «Tombatossals» i es titulava *Al cor del Maestrat*.

El nivell de llengua utilitzat és, en Salvador Roda, molt correcte, d'un nivell sintàctic adequat i seguidor de la normativa ortogràfica de Fabra, C. Salvador o dels acords ortogràfics de 1932, aspecte a tindre molt en compte (cal recordar que el mateix any 1951 Carles Salvador es feia càrrec, amb Soler i Godes, Enric Valor i Josep Giner Marco de la secció de Literatura i Filologia de Lo Rat Penat, en moments ben diferents als actuals, ben certament, quan aquesta institució centenària encara no havia apostat pel secessionisme lingüístic) a l'hora del tractament de la llengua jocfloralesca en l'actualitat per part de certs sectors secessionistes posteriors («Lo Rat Penat dixit», a partir de la segona meitat dels anys seixanta) pertanyents al Cap i Casal. Salvador Roda no té cap problema en utilitzar formes verbals i del lèxic general més pròpies dels dialectes del català oriental (com «mirall», «surt») -degut, segurament, al nivell de lectures i d'influències de poetes catalans de la Renaixença- que no del dialecte occidental del valencià general (com «ací», «ta», «mon»...) al qual ell geogràficament pertany, així com fa ús també d'un llenguatge sincrètic, és a dir, de llenguatge popular amb un ús de certs cultismes lingüístics («albura», «puix» i «rendre»). Aquesta «normalitat» cal prendre-la, així, com un intent més de cohesió de la llengua

i com un compromís seriós per part d'alguns dels poetes jocfloralescos per no caure -com en el moment actual- en greus errades històriques i filològiques.

2.) El poema següent és el del poeta i historiador de la Vall d'Uixó Leopoldo Peñarroja Centelles (La Vall d'Uixó, 1908-1988), titolat *De la mar i la vida* i presentat (el 1960) sota el lema «Batal·lola». Compost per 257 versos estigué dividit en cinc parts, bastant diferenciades en quant al tractament estròfic i el seu nivell del llenguatge és, en general, de certa acurança ortogràfica i de seguiment de la normativa de l'IEC i de la *Gramàtica* de Carles Salvador. En aquelles hores (1960), però, no veiem en el poeta cap normativa allunyada de la de l'IEC.

3.) «Tríptic de primavera» (1968) de Miquel Peris i Segarra. Poema de temàtica paisatgista i costumista-pairalista, on es fa una tòpica descripció del paisatge i paratges de les comarques castellonenques -sobretot de la Plana Alta- a la 1a i 2a parts i on es ressegueixen i s'utilitzen molts dels tòpics festívols de Castelló de la Plana al voltant de les festes de la Magdalena (3a. part), açò últim gràcies al fet que «la Gaiata» és el monument al voltant del qual gira tot el món fester local. Poesia de gran connexió social, pel seu alt rendiment de difusió popular, esdevé plena de tòpics, ampliat, a més, per l'ús continu de la parèmia. Per posar més exemples de l'ús d'aquest tipus de poesia podem esmentar el llibre *Esparses* (1952) de Xavier Casp, el qual presenta tota una sèrie de temes locals i de paisatgisme sentimental mitjançant una poesia circumstancial, anecdòtica i superficial, tal com ho palesen alguns dels seus poemes com, per exemple, «Llaurador valencià» i «A la gaiata de Castelló», on fa ús dels tòpics més tradicionals -a l'igual que Peris, encara que molts anys després- al voltant del símbol fester castellonenc. Farcit dels tòpics més «ad hoc» per a l'ocasió. Recordem, si més no, que aquestes són, entre d'altres moltes de les qualitats d'aquest tipus de poesia, essencialment escrita per a lloança, congratulació o vessament dels sentiments més acostats al públic lector (jurat, públic assistent a la gala del lliurament i públic seguidor de la premsa) molt “modalitzat”.

El cas de Joan Valls Jordà (1917-1989)

Si efectuàrem una anàlisi estilística pormenoritzada i individualitzada dels poemes veuríem com, genèricament, els poemes alternen el llenguatge descriptiu (en la primera part) amb el llenguatge introspectiu (la segona), és a dir, el pas d'una descripció dels elements diversos de la natura (animals,

aus, peixos, arbres, flors, objectes...) que ens fan menció a una contemplació emmirallada i bucòlica de la vida («on regna la primavera»), els quals constitueixen bona part del seu món simbòlic, a una introspecció acurada -i prou lluny dels tòpics dels poemes jocfloralescos- del seu projecte vital, de les seues angoixes i preguntes, del seu cant, tal com ens diu el títol del llibre, a la mort. Aquesta dualitat temàtica esbossa ja la posterior evolució en la seua lírica a partir de la superació de l'estadi de la mera contemplació i la insistència -repetitiva i enclixellada- que aquesta comporta en el poeta alcoià, superació que el portarà a evolucionar en la confecció temàtica dels magnífics llibres concebuts com a tals (com ara *Versos a Sara*, *Cançó de Mariola*, *Presoner de l'ombra*, *Hereu de solituds*, *Quadern vermell* o *La rosa quotidiana*, per exemple) prou allunyats del tipus de treball estilístic d'aquell Valls vinculat puntualment al tractament de la poesia jocfloralesca.

El seu transcórrer literari, iniciat en català de manera autodidacta el 1947 amb *La cançó de Mariola* després d'haver estat empresonat per haver estat republicà i per ser considerat "poeta perillós" i ser alliberat el febrer de 1940 (CARBÓ, 1995), està guarnit i reconegut a través de molts premis literaris, molts d'ells gens vinculats al subgènere jocfloralesc. Així, el 1951 participà a la IV Taula de Poesia celebrada a València; el 1952 guanyaria els Jocs Florals de Sueca amb l'obra *Elegia de l'àngel*; el 1959, dos anys després del premi aconseguit a Castelló, quedaria finalista, amb *L'íntim miratge*, del premi Ciutat de Barcelona. Tots aquests textos premiats en certàmens entre 1954 i 1960 foren recopilats, el 1960, a *Toia d'ofrena*; el 1964 surt publicat *Paradís en blanc*, llibre amb què havia guanyat el prestigiós premi Ciutat de Barcelona; el 1963 guanyaria el també prestigiós premi Ciutat de Palma amb *Les roses marginals* (1965), trenta-cinc sonets d'una alta qualitat estilística. Dues fites ben importants el constituïran, encara més, com una de les veus més altes de la generació valenciana de postguerra (al costat de Fuster o Estellés): primera, amb *Versos a Sara* (1967) guanyaria els premis València i Ciutat de Barcelona, aquest per segona vegada i, segona, amb *Breviari d'un eremita urbà* (1975), guanyaria el també prestigiós premi Ausiàs March de Gandia, guanyat anteriorment per poetes de la qualitat, per exemple, de Pere Quart. A banda, Valls anava publicant els textos premiats en certàmens (com hem vist abans) en llibres com *Antologia de llibres premiats* (1970) i *Temps de saó* (1979), recopilatori dels poemes guardonats entre 1969 i 1978.

A tall d'exemple de la seua poesia de certamen reproduïm a continuació (els texts complets es poden llegir a SÍDRO, 1998) dos fragments dels textos vallsians guardonats al "Certamen" de Castelló de 1957:

Càntic dels tres dons (amb un total de cent setanta versos)

I. Càntic titulat «Do del paisatge», compost per dotze estrofes de quatre

versos aleixandrins (fragment, les tres primeres estrofes):

S'ha obert com un ventall de porpra aurirosada
i creixent en encís, t'enllumena suau
l'embranchida de l'alba tremolosa i alada
que eixampla la delícia d'una flairança en pau.

I l'ocell al brancatge, i la brisa lleugera,
i el dring de la campana, i el brum del rierol,
reviscolen, cromàtics, un so de primavera,
donant pauta de joia a l'eixida del sol.

L'arbre de la nissaga s'eleva amb frenesia
de pureses d'Història pel clam de sa fervor.
Fidel d'antiga força l'arrel té vigoria
en terra benaurada de saba i formosor.

II Càntic (compost per deu estrofes de cinc versos) titulat "Do de la pau"
(fragment, les quatre primeres estrofes):

Surt d'una clarícia d'inici que mena
el clam impertèrrit d'amor al terror
i amb cura que torna la llum més serena
fidel convivència arrulla l'ofrena
del bell brot marcer.

L'angèlica norma del bé, ací perdura
i inspira la festa del cor gegantí
car l'ànim del poble que així es configura
renova l'eterna fermesa quan jura
son vincle diví.

A l'aire que empenta les dolces albades
i alegre ocells càlids de nou revolar,
envers Déu s'eleven les notes daurades
que enlairen la crida de les batallades
d'un vell campanar.

Castell de gaubances que fa la promesa
de viure amb coratge ja en gebre o saó.
Castell d'esperança que lluita i que resa
i eixampla el nom digne que amb so de grandesa
es diu Castelló.

Del Càntic III, titulat "Do de l'amor", compost per deu estrofes de sis
versos decasíl·labs (fragment, estrofes tercera, quarta i cinquena):

És precís que davant de la bellesa
enlairem madrigals d'amor encesa
i cerquem el raig jove d'un somrís,
i enlluernats cal retre vassallatge
a la dona que exalça un bell llinatge
de fada del més fèrtil paradís.

A la dona de cara amorosida
que inspira passions de justa mida
i fa un niu caliopèdic de la mar.
A la dona d'ulls clars i fina galta
que amb tanta amor pintà Francesc Ribalta
sabent-la al llenç sublim, perpetuar.

Puix que ella simbolitza l'harmonia
el principi sagrat, la dinastia
d'un poble d'esperit diamantí
i encara aquesta vàlua lorenca
que sempre té la llar castellenca
joiell bressat pel nostre mar llatí.

Prenent aquests versos com a mostra poètica jocfloralesca del poeta alcoià, veiem com Joan Valls canta, en aquestos versos marcats pel llenguatge i l'estil jocfloralescos, la natura, el semblant de la bellesa i l'harmonia, trobades en els elements -tradicionals i mitològics- que la conformen i la identifiquen, diferenciant-se, això sí, tant del bucolisme del paisatgisme sentimental com dels tòpics més rebregats a l'ús, tot i seguir unes directrius temàtiques i estructurals (mesura versal, estructura estròfica, lèxic...) ben definitòries del subgènere poètic en què hi participa. Veiem, doncs, un canvi substancial: del bucolisme a l'elegia, de l'exaltació contemplativa de la primavera al cant trist i evocador de la mort, simbolitzat per la imatge de la tardor, de l'animalogia com a embolcall a la seua interiorització a la seua simbolització de vivències i estats del jo poètic (CARBÓ, 1995).

A tall de conclusions

Tal com hem vist en aquest panoràmic recorregut damunt la poesia jocfloralesca vallsiana -i, per extensió, valenciana- dels darrers trenta anys hem de palesar, genèricament, que:

a) totes fan ús de certs tòpics temàtics i estilístics, com ara la idealització de la dona i de la bellesa, la tonalitat bucòlica, contemplativa i amorosida de la natura, la identificació del poeta amb el medi i l'ús d'un lèxic repetitiu i

recarregat, tot i que Valls palesa un registre culte un poc més refinat;

b) el registre lingüístic emprat en aquest conjunt és sincrètic, és a dir, es basa en els models tòpics expressius imposats per motivacions arxitextuals (com la influència dels poetes de la Renaixença) amb la lleu incorporació de fórmules expressives dels moviments literaris cultes, així com de certs procediments populars com la parèmia i el joc de paraules, propis també -i sobretot- de la poesia costumista i popular, però no comparteix amb aquesta els recursos de la ironia i el sarcasme, degut al fet que la temàtica amorosa -predominant en la convocatòria de la Flor Natural- es limita massa sovint a afrontar bucòlicament i idealitzadament la bellesa de la dona i del paisatge, amb una tonalitat expressiva pròpia o bé de l'elegia o del bucolisme, però mai des d'un punt de vista irònic o sarcàstic;

c) aquesta poesia jocfloralesca, tot i alguns tímids intents de renovació, s'acull als registres i els models estètics més tradicionals del gènere, com per exemple, l'ús d'estrofes de caire clàssic, sobretot renaixentista, coneixença de les possibilitats combinatòries del vers (rima, mètrica...) de la tradició clàssica catalana i una minsa originalitat temàtica, a conseqüència de l'encorsetament estricte que significa adscriure's a la trilogia «pàtria, fe i amor».

d) el nivell ortogràfic i normatiu del corpus estudiat és, en general, acceptable i adscrit -i après majoritàriament de forma autodidacta- a les normes gramaticals de l'IEC o les normes de la *Gramàtica valenciana* de Carles Salvador;

e) a nivell geolingüístic se'ns ofereix un nivell de registres dialectals també sincrètic, és a dir, predominen les variants dialectals del català occidental adscrites al subdialecte valencià septentrional encara que, escadusserament, se'ns presenten formes -sobretot verbals i cultes- adscrites al dialecte oriental, fruit, sobretot, de les lectures d'autors del Principat i de la Renaixença;

f) les composicions poemàtiques són de diversa extensió i estructura, predominant els poemes llargs (que van des de 43 a 280 versos) i els d'estructura variada (generalment de tres a sis parts), donant-se el cas que -en els poemes jocfloralescos anteriors a la dècada dels setanta, sobretot- la seua culminació es veia exemplificada per un sonet o tres quartets. A partir dels anys setanta, aquesta formulació o bé apareix molt minsament o no té lloc;

g) a nivell lèxic hi ha una tendència prou acusada a mantindre una varietat lexical pròxima a l'encarcament i el recarregament adjectivals, amb ús d'adjectius tòpics i enclixellats;

h) a nivell estilístic les imatges expressives més conreades han estat la metaforització i la comparació;

i) hi ha una manca total d'originalitat, no sols temàtica sinó lèxica, estilística..., degut al fet que el seu llenguatge ha esdevingut tipificat i marcat pel pes de la tradició, tot i que Valls utilitza neologismes i cultismes, rimes i encalcaments i figures retòriques que s'allunyen un poc de la major part de les composicions dels altres poetes.

Esdevingut com a plataforma cultural i literària -i folkloritzadora, com no podia ser d'altra manera- del franquisme, des de les primeres hores de la nova convocatòria després del 39 fins l'arribada dels anys setanta, la seua idiosincràsia i la seua temàtica han vingut tamisades per l'elogi i/o l'evocació de la bellesa, la dona, la terra i el paisatge..., és a dir, temes que no suportaren cap mena de «subversió» ni de «perillositat» davant de la ideologia imperant. Fruit d'açò, la seua trajectòria temàtica, ideològica i estilística ha esta sotmesa a molt poques variants combinatòries i l'esperada renovació no s'ha produït, ja que inclús tota la infraestructura de convocatòria i lliurament dels premis ha variat molt poc (possibilitat de participar-hi «en castellano o valenciano», ofrena del poema a la reina de les festes locals...), així com també ha sofert pocs índexs de renovació a l'hora de participar en aquest cercle «especialitzat» de composicions poètiques, un dels gèneres acollit als registres i l'estètica tradicionals i més diferenciat i estancat dels tipus de gèneres de la nostra literatura contemporània. El matís positiu fou que amb les composicions de Valls, Salvador, Artola, Casp, Bru i Vidal, Almela i Vives, Peris i Andrés Estellés aquest tipus de subgènere poètic fou una veritable corretja de transmissió del registre culte de la llengua en moments de no oficialitat i de menysteniments i censures de tot tipus, a banda de proporcionar uns pocs dividends als creadors poètics i d'assolir cert ressó, encara que puntual, en la premsa local. Amb poetes com Valls, cal dir, el nivell de qualitat, almenys, pujà molts quilats. I aquesta és, també, una tasca que s'ha de tindre en consideració en temps i circumstàncies vitals i socioliteràries que els poetes de postguerra hagueren de suportar.

Bibliografia

- AGUILÓ, Lluís (1985), «El context socio-polític del País Valencià durant la segona República», dins la revista *Llir entre Cards*, núm. 4, Facultat de Filologia de València, València.
- ALPERA, Lluís (1990), *Sobre poetes valencians i altres escrits*, Abadia de Montserrat-Institut «Juan Gil-Albert», Barcelona/Alacant.
- BALAGUER, Enric (1987), estudi introductori a *Dinou poetes dels seixanta*, Ed. 3 i 4, València, pàgs. 9-41.
- BALLESTER, Josep (1992), *Temps de Quarantena*, Ed. 3 i 4, València.
- (1995) *Poesia valenciana de postguerra*, Ed. 3 i 4, València.
- BLASCO, Ricard (1984), *Estudis sobre la literatura del País Valencià*, Biblioteca Sanchis Guarner-Inst. Inter. Filologia Valenciana, Universitat de València, València.
- (1990) epíleg a *Adolf Pizcueta. Memòries fragmentàries*, Acció Cultural del País Valencià-Fundació Gaetà Huguet, València.
- BORRELL, Josep (1986), (amb SISTAC, D.), *Tres poetes simbolistes catalans. Josep Estadella, Jaume Agelet i Màrius Torres*, Ed. El Mall, Barcelona.
- CAMPOS, Joaquim (1990), «Miquel Peris: el poeta i la mort» a la revista *Passadís*, núm. 3, Associació Cultural «Alambor», Benicarló, pàg. 9-10.
- CARBÓ, Ferran (1991a), *La poesia de Joan Valls*, Ed. 3i4, València.
- (1991b) «A propòsit de *Poetes universitaris valencians*», dins la revista *Caplletra*, núm. 10, UVDFV, València, pàg. 127.
- (1991c) «Notes sobre poesia de postguerra. Una relectura de Xavier Casp», *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, núm. 10.
- (1991d) «Una relectura de la poesia de Miquel Peris i Segarra», a la revista *Serra d'Or*, núm. 365, Barcelona, pàgs. 52-53.
- (1992) «Notes sobre poesia castellonenca del segle XX», dins la «Miscel·lània Jordi Carbonell/4», Abadia de Montserrat, Barcelona.
- (1993) (amb SIMBOR, V.), *La recuperació literària en la postguerra valenciana (1939-1972)*, IUFV-Abadia de Montserrat, València/Barcelona.
- (1995) Selecció i introducció a *Joan Valls. Antologia poètica*, Consell Valencià de Cultura, València.
- CASTELLET, J.M. (amb MOLAS, J.) (1963), *Poesia catalana del segle XX*, Edicions 62, Barcelona.
- DUESO, J. (amb SERRA, E.) (1984), «La convocatòria per a la unificació ortogràfica des de la *Taula de Lletres Valencianes* i el BSCC, dins la *Miscel·lània en homenatge a les Normes de Castelló*, Diputació Provincial de Castelló-Col·legi Universitari de Castelló (CUC), Castelló, pàgs. 11-13.

- ESCRIVÀ, Vicent (1979-1980), cinc articles successius publicats a la revista *Cairell* (núms. I-V) sota el títol «Del brau d'Ausiàs March a l'animalogia poètica valenciana actual», València.
- ESTEVE, Maria Teresa (1989), *La literatura a Castelló de la Plana (1900-1923)*, Tesi de Llicenciatura, Universitat de València, inèdita.
- FALOMIR DEL CAMPO, Vicent (1992), *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura. Índice General (1920-1991)*, Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, València.
- FAULI, Josep (1990), «Jocs Florals de Barcelona. Indiferència, menyspreu i nervis», *Serra d'Or* núm. 36, Gener 1990, pàg. 23.
- FERRANDO, Antoni (1983), *Els certàmens poètics valencians*, Institució Alfons el Magnànim, València.
- FERRER I GIRONÈS, Francesc (1985), *La persecució política de la llengua catalana*, Edicions 62, Barcelona.
- FERRER, Antoni (1993), «La poesia religiosa en la postguerra i en la represa: una història de desencontres», dins la revista *Saó*, núm.159, València.
- FERRER, Enric (1981), *Literatura i societat. País Valencià, segle XX*, Ed. 3 i 4, València.
- FUSTER, Joan (1980a), *Antologia de la poesia valenciana (1900-1950)*, Ed. 3 i 4., 2a. edició, València.
- (1980b) *Literatura catalana contemporània*, (5a; edició), Ed. Curial, Barcelona (1a. edició, Ed. Curial, 1971)
- GALLEN, Enric (1984), «Literatura i societat 1954-1968», dins *Història de la literatura catalana*, fascicle núm. 3, Edicions 62/Orbis, Barcelona.
- GARCIA GRAU, Manel (1994), *Poètiques i voluntats per a una societat perifèrica (Nord del País Valencià, 1933-1966)*, Abadia de Montserrat-Fundació Huguet, Barcelona.
- GODES BENGOCHEA, Ramon (1990), *Política y sociedad en Castellón durante la década de los años 40*, Diputació de Castelló-Col·lecció Universitària.
- JORBA I JORBA, Manuel (1986), «Els Jocs Florals», dins *Història de la Literatura Catalana*, Volum VII, de Riquer/Comas/Molas, Ariel, Barcelona, pàgs. 123-152.
- MARTI, Manuel (amb CALVO, Isabel) (1984), «L'activitat política dels valencianistes de Castelló (1930-1931)», dins la *Miscel·lània de textos en homenatge a les Normes de Castelló*, Ed. Diputació de Castelló-Col. Universitària, Castelló.
- MESEGUER I PALLARÉS, Lluís B (1983), estudi introductori a les *Obres Completes de Bernat Artola*, Volum I, Ajuntament de Castelló, Castelló.
- (1993), *Bernat Artola: la terra i les passions*, Diputació Provincial de Castelló-Col. Universitària, Castelló.

- OLEZA, Joan (1979), «Per a una sociologia de la literatura al País Valencià», a *Els Marges* núm. 3, pàgs. 25-46. Barcelona.
- (1985) (amb SIRERA, J.Ll.) *Història i literatures*, Ed. Alfons el Magnànim, València.
- PÉREZ MONTANER, Jaume (amb SALVADOR, V.) (1981), *Una aproximació a Vicent Andrés Estellés*, Quaderns 3 i 4, València.
- PÉREZ MORAGON, Francesc (1990), pròleg a *Adolf Pizcueta (1901-1989). Memòries fragmentàries*, Edic. d'Acció Cultural del País Valencià-Fundació Huguet. València.
- PERIS I SEGARRA, Miquel (1981), *Obra Completa. 1965-1980 i Addenda* (1984), Ed. Armengot, Castelló.
- PICÓ, Josep (1982), *El franquisme*, Inst. Alfons el Magnànim, València.
- PITARCH, Vicent (1983), «Un cas singular de conflicte lingüístic: la situació actual del País Valencià», dins *Treballs de sociolingüística catalana* 5, Ed. 3 i 4, València.
- (1993) *Aventura valenciana*, Abadia de Montserrat, Barcelona.
- PIZCUETA, Adolf (1990), *Memòries fragmentàries*, Edic. d'Acció Cultural del País Valencià-Fundació Gaetà Huguet, València.
- RAMOS ALFAJARÍN, J. Rafael (1989), *La qüestió lingüística en la premsa de Castelló de la Plana. 1834-1939*, Diputació Provincial-Col·lecció Universitària, Castelló.
- ROMEU, Josep (1974), *Poesia popular i literatura*, Ed. Curial, Barcelona.
- RUBERT I CANDAU, Luís (1981), *Encuentro con la vida y la poesía del padre Bernardino Rubert Candau*, edició de l'autor, Vila-real.
- RUIZ TORRAS, Pedro (i DD. AA.) (1990), coordinador i introductor del volum V de la *Història del País Valencià. Època contemporània*, Ed. 62, Barcelona.
- SIDRO TIRADO, José Juan (1998), *Certàmens Literaris i Premis Flor Natural a Castelló (1945-1998)*, Excm. Ajuntament de Castelló.
- SIMBOR, Vicent (1988), *Els fonaments de la literatura contemporània al País Valencià (1900-1939)*, Institut de Filologia Valencian-Abadia de Montserrat, València/Barcelona.
- (1993) (amb CARBÓ, F.) *Literatura actual al País Valencià (1973-1992)*, UIFV-Abadia de Montserrat, València/Barcelona.
- TRIADÚ, Joan (1985), *La poesia catalana de postguerra*, Edic. 62, Barcelona.